

BIBU – KANSALAISUUDEN KUPLAT- TUTKIMUSPROJEKTI

KENTTÄTYÖRAPORTTI

17.1.2019

TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tutkimus on Helsingin yliopiston ja kuuden muun yliopiston **Kansalaisuuden kuulut ja kuplat** (BIBU) kysely, jonka tavoitteena on selvittää: Mitkä kansalaisryhmät ovat osallistumisen kuiluissa, joista heidän äänensä ei kuulu? Entä toimivatko kansalaiset kuplissa, joissa heidän näkemyksensä eivät välity laajemmin yhteiskuntaan?

Kysely haluttiin toteuttaa sähköisen ja henkilökohtaisen haastattelun yhdistelmänä, jossa tehdään yhteensä 4000 haastattelua siten, että sähköisesti vastaa 3000 ja henkilökohtaisesti haastatellaan 1000 äänestysikäistä suomalaista. Sähköistä kyselyä varten tehtiin väestörekisteriotos, jossa poimittiin satunnaisesti ympäri Suomen 20 000 äänestysikäistä henkilöä. Tavoitteena oli saada edustava otos suomalaisista niin, että saadaan mahdollisimman laaja kuva erilaisista kansalaisryhmistä.

TALOUSTUTKIMUKSEN TUTKIMUSTIIMI

Taloustutkimuksessa tutkimuksesta vastasivat markkinatutkija Sakari Sandqvist, tutkimuspäällikkö Timo Myllymäki ja tutkimuspäällikkö Juho Rahkonen. Lisäksi tutkimukseen osallistui lomakeohjelmoijana Sari Nieminen, puhelinhaastattelujen valvojina Jussi Säteri, Salla Kuvaja ja Kalle Virnes, 104 puhelinhaastattelijaa, henkilökohtaisten haastattelujen koordinoijina kenttäpäällikkö Eija Karvinen ja kenttätyönohjaaja Seija Koskinen sekä 42 kenttähaastattelijaa eri puolilla Suomea. It-analytiikasta ja datan muodostuksesta vastasivat Tiina Karhu ja Jukka Puska.

SÄHKÖISEN KYSELYN KUTSUKIRJEIDEN LÄHETTÄMINEN

Sähköiseen kyselyyn valikoituneille lähetettiin yksilöity kutsukirje ja tiedonkeruu aloitettiin heinäkuussa (30.7.2018) kirjeiden lähettämällä väestötietojärjestelmästä satunnaisesti valituille 20 000 äänestysikäiselle suomalaiselle. Kutsut lähetettiin vastaajan äidinkielen mukaan joko suomeksi tai ruotsiksi. Kutsukirjeessä on mainittu yhteystiedot lisätietoja tarvitseville. Vastaajia motivoitiin osallistumaan 20 x 100 € lahjakortin arvontaan osallistumisella.

HUOMIOITA:

- Lähetyssajankohta oli haasteellinen ja meneillään olevalla lomakaudella saattoi olla vaikutusta siihen, että vastausaika oli poikkeuksellisen pitkä, vastauksia tuli säännöllisesti vielä yli kuukauden päästä postituksesta, mikä on epätavallista.
- Lähetyssajankohdalla saattoi olla myös vaikutusta vastausaktiivisuuteen kokonaisuudessaan.
- Väestökisteriotoksen piti suunnitelman mukaan kattaa vain Manner-Suomi, mutta ilmeisesti poiminnassa tapahtuneen virheen vuoksi mukaan tuli myös Ahvenanmaa. Tätä ei huomattu ennen kuin sähköisen kyselyn ensimmäiset vastaukset tulivat. Ahvenanmaalta vastauksia tuli kuitenkin suhteellisen vähän (16 kpl), joten ne voitiin poistaa lopullisesta aineistosta.

SÄHKÖINEN VASTAAMINEN

Kutsukirjeessä oli ohjeistus vastata tutkimukseen sähköisesti. Tunnistautuminen oli yksilöllistä. Jokaiselle vastaajalle oli kutsukirjeessä määritelty henkilökohtainen kirjautumiskoodi ja salasana.

Sähköisen vastaamisen ohjeistuksessa oli maininta siitä, että vastaukset yhdistetään henkilötunnuksen avulla muihin tietoaisteihin, joten kaikki vastanneet ovat tähän suostuneet.

Kutsukirjeen ohjeistus oli seuraavanlainen:

Vastaa kyselyyn seuraamalla alla olevia ohjeita.

1. Mene tietokoneella, tabletilla tai älypuhelimella osoitteeseen <http://bibu.fi/survey>
2. Klikkaa siellä suomen- tai ruotsinkielistä kyselylinkkiä.
3. Syötä annettuihin ruutuihin kirjautumiskoodisi: <<logincode>>, salasana: <<password>>.

Vastaajat ohjattiin Taloustutkimuksen kirjautumissivun sijaan ensin BIBU:n sivulle, jossa oli linkki sekä suomen- että ruotsinkielisille kirjautumissivuille. Tällä tavoin voitiin vielä kertoa vastaajalle tutkimuksesta ja tietosuojasta ja vältettiin virheet kirjautumissivun osoitteen kirjoittamisessa. Vastaukset tallentuivat Taloustutkimuksen tutkimuspalvelimelle.

HUOMIOITA:

- Vastaajilla oli mahdollisuus ottaa yhteyttä sekä Taloustutkimukseen että BIBU:n vastuuhenkilöön. Vastaajien yhteydenotot liittyivät seuraaviin asioihin:
  - o Halu vastata paperilomakkeella tai puhelimitse
    - Tilaaja päätti, ettei paperilomakkeita lähetetä
  - o Ei ollut internetiä käytössä, joten vastaaminen oli mahdotonta
  - o Linkki ei toiminut
    - Syiksi selvisi useimmin: tutkimuksen osoite oli kirjoitettu Googlen hakuriville; tutkimusosoite oli kirjoitettu väärin; tutkimusosoitteen loppuun oli laitettu piste; BIBU - sivuilla ei oltu löydetty kyselylinkkiä, sitä oli etsitty väärästä paikasta; ruotsinkielistä lomaketta oli etsitty väärästä paikasta.
    - Teknisiä ongelmia ei linkin eikä lomakkeen toimivuuden kanssa lopulta ollut.
- Sähköisen kyselyn vastaajarakenne on vino iän ja erityisesti koulutustason ja sitä myötä äänestysaktiivisuuden suhteen.
  - o Vastaajissa on väestöosuuttaan enemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, äänestäneitä ja eläkkeellä olevia.
  - o Sen sijaan sukupuoli jakauma oli suhteellisen tasainen, myös miehet olivat osallistuneet sähköiseen kyselyyn aktiivisesti.

14.8. tehdyssä välitarkastelussa huomattiin, että sähköisiä vastauksia ei tulla saamaan riittävästi eikä 3000 vastaajan sähköisen kyselyn tavoitteeseen tulla pääsemään. Sillä hetkellä vastauksia oli 1500 kpl. Syyksi tähän arvioitiin loma-ajan vaikutus, lomakkeen mainittu pituus (35 min) ja maininta tietojen yhdistämisestä muihin rekistereihin. Ensin selvitettiin Väestörekisterikeskukselta, onko heillä mahdollisuus toimittaa otokseen kuuluvien sähköpostiosoitteita, mutta osoitteita on vähän ja ne ovat laadultaan huonoja, joten he eivät anna tietoja sähköpostiosoitteista. Keskustelun jälkeen päätettiin toteuttaa ylimääräisenä työnä vastaamatta jättäneiden puhelinrekrytointi.

SÄHKÖISEN KYSELYN PUHELINREKRYTOINTI

Puhelinrekrytointi nettikyselyyn aloitettiin 23.8.2018 ja lopetettiin 2.11.2018

- 2 haastattelijaa soitti ruotsin kielellä yhteensä 1108 puhelua, osaa ei tavoitettu, osa kieltäytyi vastaamasta, mutta kaikkiaan 108 vastaajaa lupasi osallistua tutkimukseen.
- 104 puhelinhaastattelijaa soitti suomen kielellä yhteensä 9911 puhelua, osaa ei tavoitettu, osa kieltäytyi vastaamasta, mutta kaikkiaan 942 vastaajaa lupasi osallistua tutkimukseen.
- Puhelinrekrytoiduista vastasi 50 %.
- Haastateltavilta kysyttiin sähköpostiosoite, johon linkki ja tunnukset kyselyyn voitiin lähettää suoraan ja vastaamisen kirjautuminen tapahtui suoraan linkin kautta. Vastaajat saivat linkin ja tunnukset jo puhelun aikana, minkä vuoksi he pystyivät vastaamaan kyselyyn heti puhelun päätyttyä.

Puhelinrekrytoinnissa vastaamaan lupautuneiden vastaamisaste oli suhteellisen korkea, sillä rekrytoinnin aloittamisen jälkeen saatiin lisävastauksia sähköiseen osuuteen vielä yli 900 kappaletta.

Puhelinrekrytoinnin aloittamisen jälkeenkin vastauksia tuli vielä alkuperäisen saatekirjeen perusteella ja puhelinrekrytoinnin myötä yhteensä 2414 kpl. Lisäksi vastaamisen aloitti ja jossakin vaiheessa vastaamisen jätti kesken 128 henkilöä.

HUOMIOITA:

- Taloustutkimus kehitti rekrytointiin järjestelmän, mikä lähetti sähköpostitse kyselylinkin jo puhelun aikana, jolloin voitiin varmistaa, että kutsu oli tullut oikein. Tämän arvioitiin nostavan vastausastetta enemmän verrattuna perinteiseen tapaan, missä parin päivän jälkeen kootaan yhteen rekrytoitujen tiedot ja lähetetään massapostitus. Välitön reagointi puhelun aikana onnistui hyvin.
- Suosittelemme seuraaviin projekteihin vastausasteen nostamiseksi heti alkuun vastaavaa tapaa, jolloin noin 2 viikon kuluttua kutsukirjeen lähettämisestä ruvettaisiin soittamaan perään heille, jotka eivät ole tutkimukseen vielä osallistuneet.
- Puhelinrekrytoinnin yhteydessä huomattiin myös, että suurin yksittäinen kieltäytymisen syy on rekisteriyhdistäminen. Tätä huomiota tukee henkilökohtaisten haastattelujen henkilötunnuksen antaneiden määrä, joka oli noin puolet vastaajista.

HENKILÖKOHTAISET HAASTATTELUT

Tutkimuksessa osa haastatteluista tehtiin henkilökohtaisesti siten, että ne kohdistettiin erityisesti alhaisen äänestysaktiivisuuden alueille. Haastatteluissa käytettiin lähtöpistemenetelmää, jossa haastattelijalle

Taloustutkimus Oy
Y-tunnus 0114711-9
Business ID FI01147119
www.taloustutkimus.fi
tel. +358 10 758 511

Helsinki
Lemuntie 9
FI-00510 Helsinki
Finland

Turku
Yliopistonkatu 37 A
FI-20100 Turku
Finland

Tampere
Crazy Town, Rautatiekatu 21 B
FI-33100 Tampere
Finland

määritetään lähtöpiste ja haastattelualue, jonka sisällä haastatteli käy systemaattisesti läpi osoitteita. Lähtöpistemenetelmässä ei palata osoitteeseen, johon ei olla saatu yhteyttä, vaan korvataan osoite seuraavalla, minkä vuoksi kontaktointien kokonaismäärä voi nousta suureksi. Henkilökohtaisen haastattelun yhteydessä kysytään myös vastaajien halukkuutta antaa henkilötunnuksensa käyttöön aineistojen yhdistämistä varten. Tämä ei kuitenkaan ollut kynnysehto haastattelun loppuunsaattamisessa.

Haastatteli ottaa yhteyden osoitteeseen joko menemällä henkilökohtaisesti paikalle tai soittamalla, mikäli käytössä on puhelinnumerollista näytettä. Tässä kyselyssä ovelta-ovelle kontaktointeja oli yhteensä 12 136 kappaletta ja puhelinkontaktointeja 1061 eri osoitteisiin. Haastattelijat täyttivät jokaisella alueella seurantalomaketta, johon kirjattiin kaikki kontaktoinnit seuraavasti:

Saadut haastattelut	Kieltäytyy	Ei sovi kiintiöön	Ei tavoitettu	Yhteensä
997	3702	1604	6894	13 197

Vastaajien tavoittamisessa oli suuria alueellisia eroja. Kerrostalovaltaisilla alueilla ei-tavoitettujen määrä saattoi yhdellä alueella nousta jopa yli 200, kun taas pientalovaltaisilla alueilla ei-tavoitettuja ei välttämättä ollut laisinkaan. Kieltäytymisten määrä nousi suhteellisen korkeaksi ja kohderyhmään kuuluvista tavoitetuista henkilöistä kieltäytyi 79 %. Näin vastaajaprosentiksi saadaan 21 %. Kieltäytymisaste on korkeampi kuin lähtöpistemenetelmällä tehtävissä tiedonkeruissa keskimäärin (noin 68 %). Tärkeimmät syyt normaalia korkeampaan kieltäytymisasteeseen olivat haastavat haastattelualueet ja rekisteriyhdistäminen, jonka vuoksi osa henkilöistä kieltäytyi haastattelusta, vaikka rekisteriyhdistämisen olisi voinut ohittaaakin.

Henkilökohtaisten haastattelujen otannan suunnittelu tehtiin sähköisen kyselyn perusteella katsomalla sähköisen kyselyn ikäjakaumia, koulutustasojakaumia, alueellisia jakaumia sekä sukupuolijakaumia.

Tämän jälkeen Taloustutkimus teki alustavan ehdotuksen alhaisen äänestysaktiivisuuden alueista, joilla henkilökohtaisen haastattelun osuutta lähdetään toteuttamaan. Alueita valittiin kaikkiaan 120 kappaletta. Alueet ositettiin suhteessa väestöön suuralueen (NUTS-2) ja urbanisaatioasteen (DEGURBA) mukaan. Näin otospisteitä tuli eri suuralueille ja urbanisaatioasteille seuraavasti:

	DEGURBA 1	DEGURBA 2	DEGURBA 3	SUMMA
Länsi-Suomi	8	11	11	30
Helsinki-Uusimaa	25	7	4	36
Etelä-Suomi	7	13	6	26
Pohjois- ja Itä-Suomi	7	11	10	28
SUMMA	47	41	32	120

Tämän jälkeen näiltä alueilta haastattelualueiksi valittiin ensisijaisesti alhaisimman äänestysprosentin äänestysalueet. Kriteerinä käytettiin vuoden 2017 kunnallisvaalien äänestysprosenttia, joka oli valtakunnallisesti 58,8. Kaikissa tapauksissa alhaisimman äänestysprosentin äänestysalue ei ollut mahdollinen joko alueen pienuuden, vähäisen väestön tai vaikean saavutettavuuden vuoksi. Tällöin alue korvattiin toisella alueella saman ositteen sisältä.

Haastattelutavoite oli kymmenen haastattelua per äänestysalue. Haastatteluja saatiin kaikilta alueilta, mutta muutaman alueen kohdalla jäätin tavoitteesta. Haastattelujen kokonaismäärän tavoite oli kuitenkin 1000 haastattelua, joka myös saavutettiin.

Henkilökohtaiset haastattelut aloitettiin 4.10.2018. Henkilökohtaisten haastattelujen tilannetta tarkasteltiin 8.11.2018 ja todettiin, että haastattelujen saaminen on ollut haasteellista erityisesti pääkaupunkiseudulla. Tiedonkeruuaikaa jatkettiin niin, että data saadaan toimitetuksi asiakkaalle viimeistään 6.12. mennessä.

Päätettiin aloittaa haastateltavien rekrytointi puhelimitse, koska haastattelujen saaminen sovituissa aikatauluissa oli haasteellista. Puhelinrekrytoinnit kohdistettiin alueille, joilla ei ollut vielä joko laisinkaan haastatteluja tai haastatteluja oli hyvin vähän. Alueet sijaitsivat Helsingissä, Vantaalla, Espoossa, Keravalla, Porvoossa, Lahdessa ja Kuopiossa. Rekrytoinnin tuloksena tiedonkeruuta saatiin nopeutettua näillä alueilla merkittävästi.

Lopulta haastatteluja tehtiin 3.12. saakka ja haastatteluja tehtiin yhteensä 997 kpl.

Lisäksi päätettiin tehdä täydentävä sähköinen kysely Taloustutkimuksen Internetpaneelissa sähköisen osuuden vajeen paikkaamiseksi. Tavoitteeksi asetettiin 600 – 700 paneelihaastattelua.

HUOMIOITA:

- Erityisesti pääkaupunkiseudulla oli hankaluuksia päästä tekemään haastatteluja taloyhtiöihin ovikoodien ja ovipuhelinten puuttumisen vuoksi. Alueet olivat kerrostalovaltaisista.
- Sovituille alueille kohdistettu puhelinrekrytointi nopeutti haastattelujen tekemistä ja helpotti kerrostaloihin sisään pääsyä.
- Osa ihmisistä suhtautuu todella epäluuloisesti henkilötunnuksen antamiseen, mikä lisäsi kieltäytymisten määrää merkittävästi.
- Yksi yhteydenotto liittyen tietosuojasiioihin tuli tässä vaiheessa. Siinä kysyttiin rekisteriyhdistämisen tarpeellisuutta, koska itse kyselyssä kysyttiin jo useita tähän liittyviä asioita.

INTERNET -PANEELI

Taloustutkimuksen internet-paneelissa on noin 40 000 suomalaista rekrytoituna tutkimuksia varten. Otoksen muodostuksessa huomioitiin koulutustasojakauma siihen mennessä toteutuneista haastatteluista ja paneelitutkimuksessa tavoiteltiin erityisesti kahden alimman koulutustason haastateltavia. Lisäksi huomioitiin ikäjakauma siten, että pääpaino haastatteluissa paneelissa kohdistuisi työikäisiin vastaajiin.

Paneelikutsussa mainittiin vastausten yhdistäminen tietoaaineistoihin, mutta edelliseen sähköiseen osuuteen verrattuna eroavaisuus tässä oli se, että meillä ei etukäteen otoksessa ollut tietoa vastaajien henkilötunnuksesta ja sen saamiseksi se täytyi pyytää erikseen. Henkilötunnuksen antaminen oli vapaaehtoista.

Kutsuja lähetettiin kaikkiaan noin 4214 kpl ja vastauksia saatiin kaikkiaan 684 kappaletta. Vastaamisen keskeytti 89 panelistia.

Yhteensä tutkimuksessa on 3098 sähköisesti vastannutta ja 997 henkilökohtaisesti haastateltua, joten haastattelutavoitteen voidaan sanoa täyttyneen. Yhteensä vastaajia on 4095 kpl, tavoitteen oltua 4000 kpl. Henkilökohtaisia haastatteluja tehtiin yhteensä 1000, mutta otoksesta poistettiin kolme haastattelua vastaajien liian nuoren iän vuoksi.

DATAN KÄSITTELY JA TOIMITUS

Data toimitettiin asiakkaalle SPSS-muodossa sekä raakadatana ilman painotuksia ja muokkauksia että painotettuna datana. Muokatusta datasta poistettiin 19 kohderyhmään kuulumatonta vastaajaa (16 ahvenanmaalaista ja kolme väärän ikäistä vastaajaa). Lisäksi datasta poistettiin kolme vastaajaa, joille ei pystytty määrittämään aluetietoa.

Datasta poistettiin myös rekisteriyhdistämistä varten kerätyt henkilötunnukset. Tunnuksista luotiin erillinen tiedosto, josta löytyy vastaajan ID-numero henkilötunnukseen yhdistettynä. Tämä toimitetaan Tilastokeskukselle, joka yhdistää tiedoston avulla dataan tarvittavat anonymisoidut rekisteritiedot.

Painotukset laskettiin iän, sukupuolen ja alueen mukaan väestöä vastaavasti. Sukupuolikysymys oli painotusten kannalta ongelmallinen, koska 52 vastaajaa oli vastannut tähän kysymykseen joko ”Muu” tai ”Ei osaa sanoa”. Muun sukupuolisista ei ole saatavilla tilastoaineistoa, jonka perusteella painotukset voitaisiin laskea. Ongelma ratkaistiin yhdessä asiakkaan kanssa päättämällä, että painotuksissa käytetään rekisteriaineistosta löytyvää sukupuolta, mikäli se on saatavilla ja lopuille arvotaan sukupuoli. Yhtä lukuun ottamatta sukupuoli voitiin merkitä rekisteriaineiston perusteella.

Aineistoon lisättiin myös aluetietona maakunta.

Data toimitettiin asiakkaalle aikataulun mukaisesti 5.12.

LAADUNTARKKAILU

Haastattelujen laatua tarkkailtiin soittamalla tarkkailusoitto 10 %:lle kaikista vastaajista. Laaduntarkkailuissa ei tullut esiin mainittavia poikkeamia.

LISÄTIETOJA

Timo Myllymäki, Tutkimuspäällikkö, 0407641685, timo.myllymaki@taloustutkimus.fi

Sakari Sandqvist, Markkinatutkija, 0503730571, sakari.sandqvist@taloustutkimus.fi